

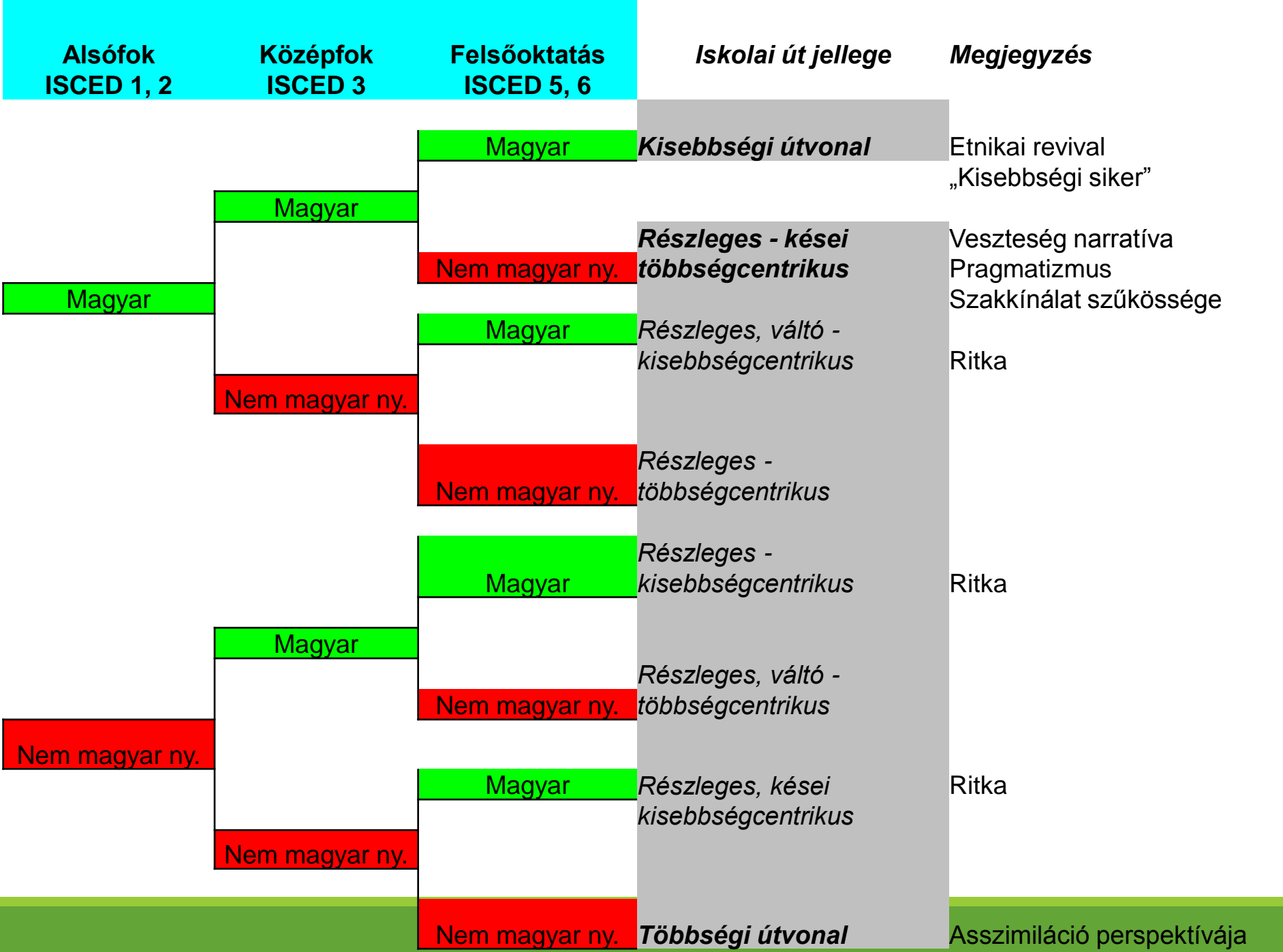
Az iskolaválasztás és a nyelvoktatás Kárpát-medencei láttelepe

A kisebbségi oktatás értékei és kihívásai
Duna Ház, Torockó, 2015. október 29.

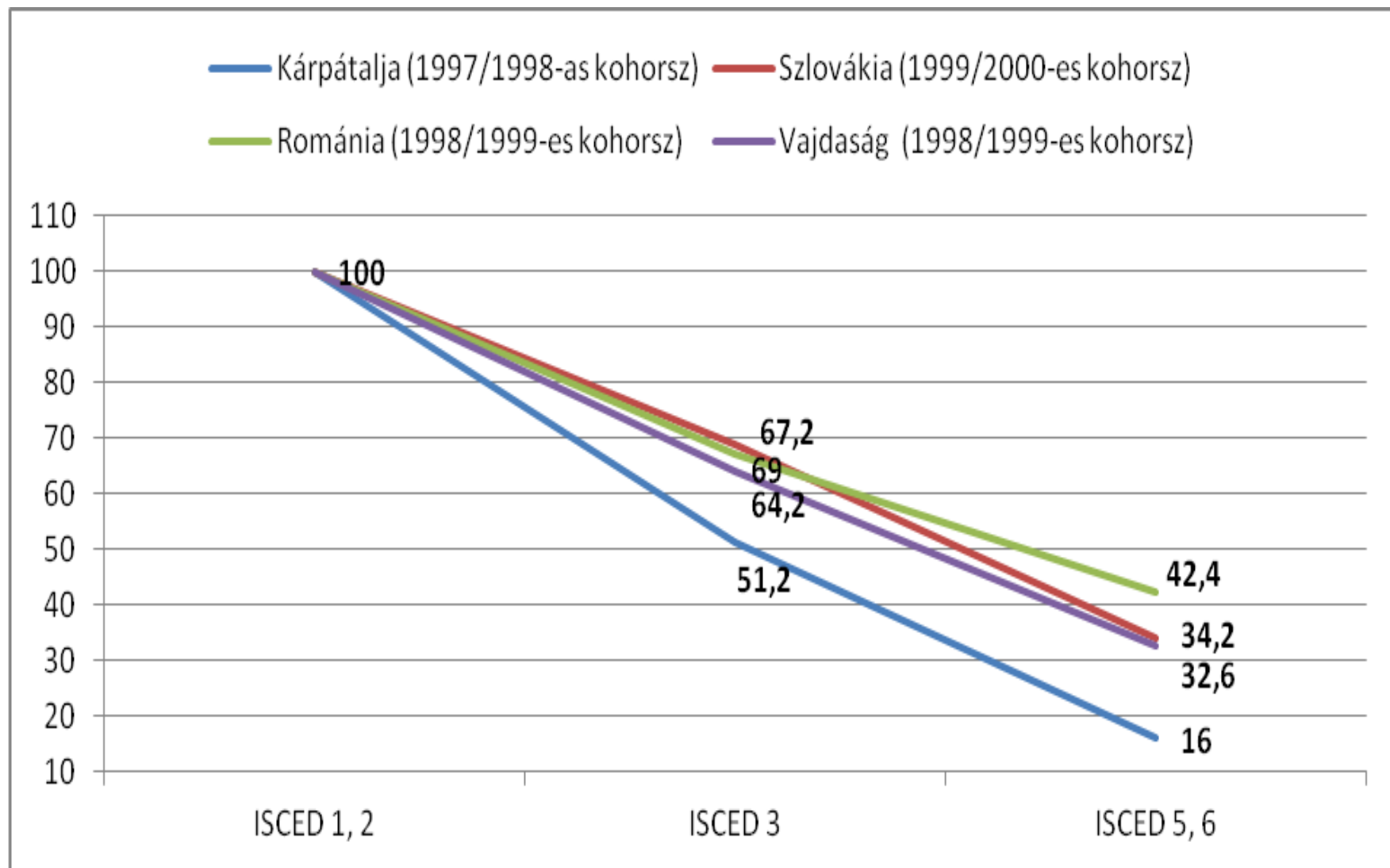
Az iskolaválasztás momentuma

- Egyéni szempontok
- Közösségi szempontok
- „Sikeres” életút
- Nyelvtudás – tannyelv
- Kompetenciák

Magyar nyelvű oktatási útvonalak

Magyarok a többségi oktatásban (Kárpátalja/ Beregszász)

ISKOLA	Tannyelv	Összlétszám MAGYAR tannyelvű osztályokban	Összlétszám TÖBBSÉGI tannyelvű osztályokban	Magyarok a TÖBBSÉGI tannyelvű osztályokban	Magyarok a TÖBBSÉGI tannyelvű osztályokban (%)
1-es középiskola	ukrán	-	826	200	24
3-as középiskola	magyar-ukrán	230	178	72	41
4-es középiskola	magyar	450	-		
5-ös középiskola	ukrán	-	700	240	34
6-os általános iskola	magyar	194	-		
7-es általános iskola	magyar	345	-		
9-es általános iskola	magyar	95	-		
10-es középiskola	magyar-orosz	105	74	12	16
Összesen	-	1419	1778	524	30
Az összes iskolás hány %-a	-	44,4	55,6	16,4	-

KK1: Hogyan választanak a kisebbségi magyar szülők ISKOLÁT gyermeküknek?
KK2: Hogyan választják meg a kisebbségi magyar szülők az ISKOLA TANNYELVÉT?

Kutatásmódszertan I.

KK1 és KK2

KVALITATÍV INTERJÚK:

Interjúzás két körben (2012; 2013)

- Az iskolaválasztás általános motivációi
- A többségi iskolaválasztás háttere
- Összesen 187 félig strukturált interjú szülővel, hatodik és hetedik osztályos tanulókkal, iskolaigazgatókkal és tanárokkal
- Kárpátalja, Vajdaság, Erdély és Szlovákia egy tömb és egy szórvány településén

Az iskolaválasztásra ható tényezők: általános és etnikailag meghatározott beiskolázási szempontok (a szülők érvei)

- Szimbolikus (nyelv és kultúra átadása) és racionális motivációk (iskola adottságai)
- Tömbterület vagy szórvány
- A szülők, a diák, avagy éppen a pedagógus vagy más szakember érveinek sajátos interakciója
- Makro, mezo, mikro szintű tényezők

Természetes, hogy magyart...

„Fel se merült az, hogy ne magyar iskolába. Ugye mi is magyar iskolába, na a férjem ukránban végzett, de azért, mert nem volt magyar iskola. De nem, szó se lehet róla, magyar gyerek, magyar iskolába járjon.”(3_FP)

„Hát más szóba se jött, tehát az természetes, hogy a gyerekek az anyanyelvén kell.”(6_FP)

„Nem tudom, ez valahogy nekünk olyan természetes volt, hogy magyarok vagyunk, és magyarba (...) annyira természetes volt, hogy, hogy magyarba járjon, nem, nem is gondolkoztunk ilyenén.”(4_SZ_M)

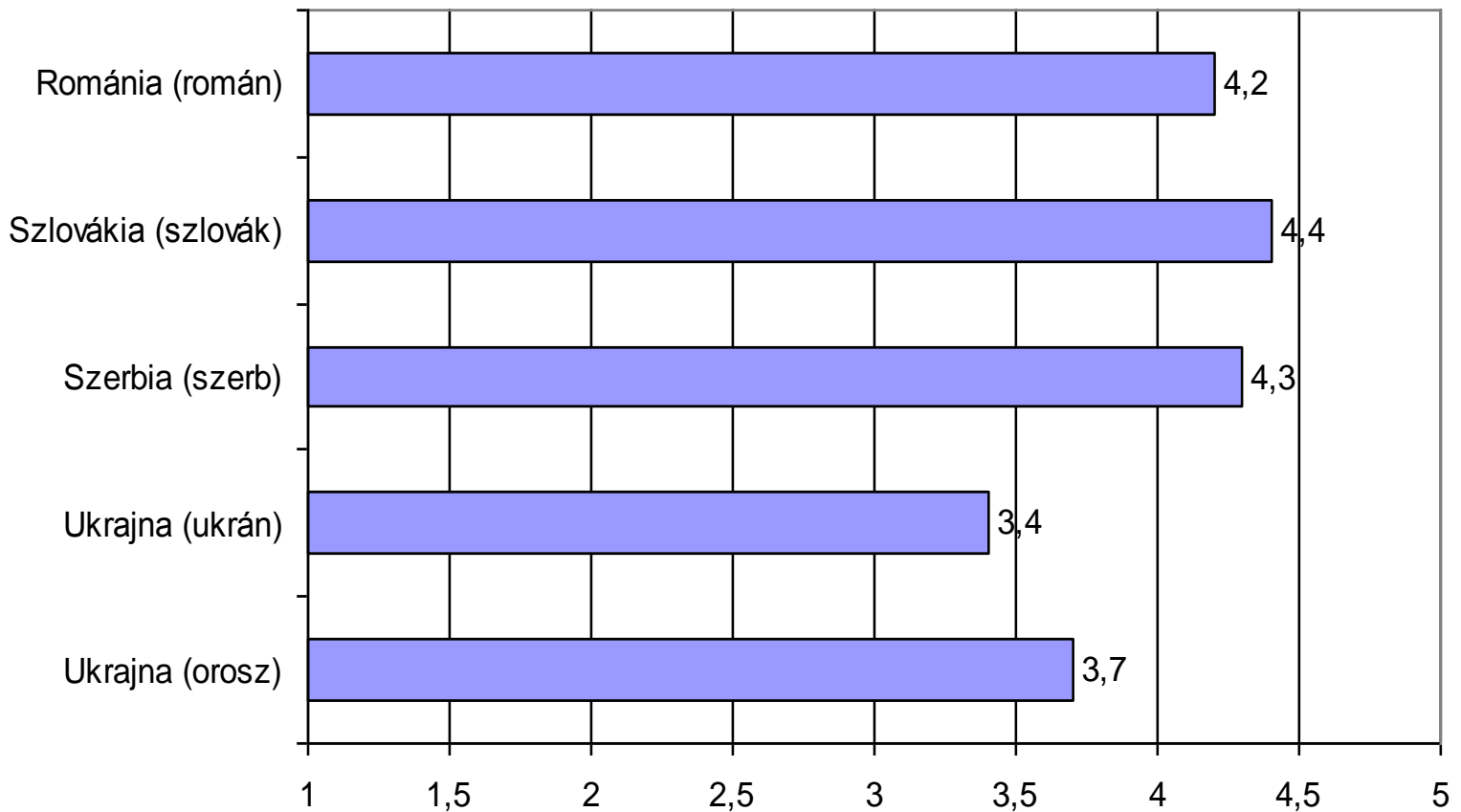
A kisebbségi oktatás sajátosságait magyarázó etnikai és etnikailag semleges tényezői

	Makro-szintű magyarázatok	Mezo-szintű magyarázatok	Mikro-szintű magyarázatok
Etnicitással összefüggő	RENDSZER	ISKOLA	EGYÉN CSALÁD
Etnikailag semleges	RENDSZER	ISKOLA	EGYÉN CSALÁD

Hogyan választanak a kisebbségi magyar szülők ISKOLÁT gyermeküknek?

	Macro = rendszer	Mezzo = intézményi	Micro = egyéni
Etnikailag semleges	<p>Jogi háttér Fenntartás Autonómia Iskola rendszer Település adottságai (város/falu)</p>	<p>Minőség (tanári kompetenciák, óra utáni foglalkozások, alternatív programok) Helyi presztízs Toborzás, önreklámozás</p>	<p>Családi háttér Családi mintázatok Óvodai szociális hálózatok A tanár személye</p>
Etnikailag releváns	<p>A kisebbségi nyelv presztízse A kisebbségi iskolák többlet támogatása A település nemzetiségi arányai</p>	<p>Romák aránya (a „white flight” jelenség)</p>	<p>Vegyes házasságok A család nyelvi stratégiái (kompenzáció, nyelvtanulás, karrierutak)</p>

Többségi nyelv ismerete a külhoni magyarok körében (1-7 skála)

- A gyenge államnyelvtudás gyakran szolgál alapjául a **kisebbségek anyanyelvi iskoláztatása elleni érvelésnek.**
- Burkolt nyelvpolitika eszköze: az olyan **tévhitek** terjesztése, hogy az államnyelv elsajátítása osztályadalmi és gazdasági szempontból, illetve a kisebbség integrációja miatt fontos, a kisebbségek nyelvmegtartásának ára pedig a társadalmi mobilitás beszűkülése, a szegregáció és gazdaságilag hátrányos helyzet.
- Az államnyelv elsajátítása természetesen a kisebbségek számára is fontos, de ennek nem az anyanyelv kárára kell történnie, hanem **egy hozzáadó kétnyelvűségi modellben, a magyar oktatási rendszeren belül** az idegen nyelvoktatásban használatos kommunikatív módszerek alkalmazásával.
- Több jelentős probléma, mint a többségi iskolaválasztás, vagy az anyaországi migráció enyhíthető lenne, ha a többségi nyelv oktatása a jelenlegihez képest hatékonyabban szerveződne a magyar tannyelvű oktatáson belül.

Hogyan választják meg a kisebbségi magyar szülők az ISKOLA TANNYELVÉT?

➤ **Nyelvtanulás az iskolában és a környezetben:**

„Nekünk ez a hátrányunk, hogy, hát hátrányunk idézőjelbe, hogy magyar városban élünk, több a magyar és ezért nem fogja úgy megtanulni [a többségi nyelvet].” (Tanár, 3. sz. KI.)

➤ **Sikeres életút, kompenzáció:**

„Tehát ma a szülő az úgy gondolkodik, tehát én pedagógus szülőkkel is beszéltem, és úgy gondolkodik, hogy hát én nem tudom a többségi nyelvet, de az én gyerekem majd megtanuljon.” (szülői interjú)

Szórvány – tömb különbségek az iskolaválasztásban

- Más a **nyelvkörnyezeti hatás** – a kiegyensúlyozott kétnyelvűség elérése érdekében a szórványban az iskolában a kisebbségi nyelvet kell erősíteni, mivel a környezet a többségi nyelvet támogatja, míg a tömbben ez fordítva igaz.
- Tömbben a magyar iskolák között is elképzelhető **verseny** a magyar diákok beiskolázása tekintetében, míg a szórványtelepülés jó esetben is csak egy iskolát tud fenntartani (*kereseti és kínálati iskola közötti különbség*)
- Nemcsak horizontálisan, de vertikálisan is sűrűbb az iskolahálózat a tömbben; a szórványban a **magyar nyelvű iskoláztatás folytonosságának kérdésessége** is akadályozhatja a magyar iskolaválasztást.

KK3: Valóban jobban teljesítenek a többségi iskolák, mint a kisebbségiek?
KK4: Hogyan teljesítenek a kisebbségi diákok a többségi oktatásban?

Kutatásmódszertan II.

KK3 és KK4

Kvantitatív kutatás

Programme for International Student Assessment (PISA)+ esettanulmányok

PISA értékelés (2003-2012)

Otthon beszélt nyelv vs. a teszt nyelve (tannyelv)

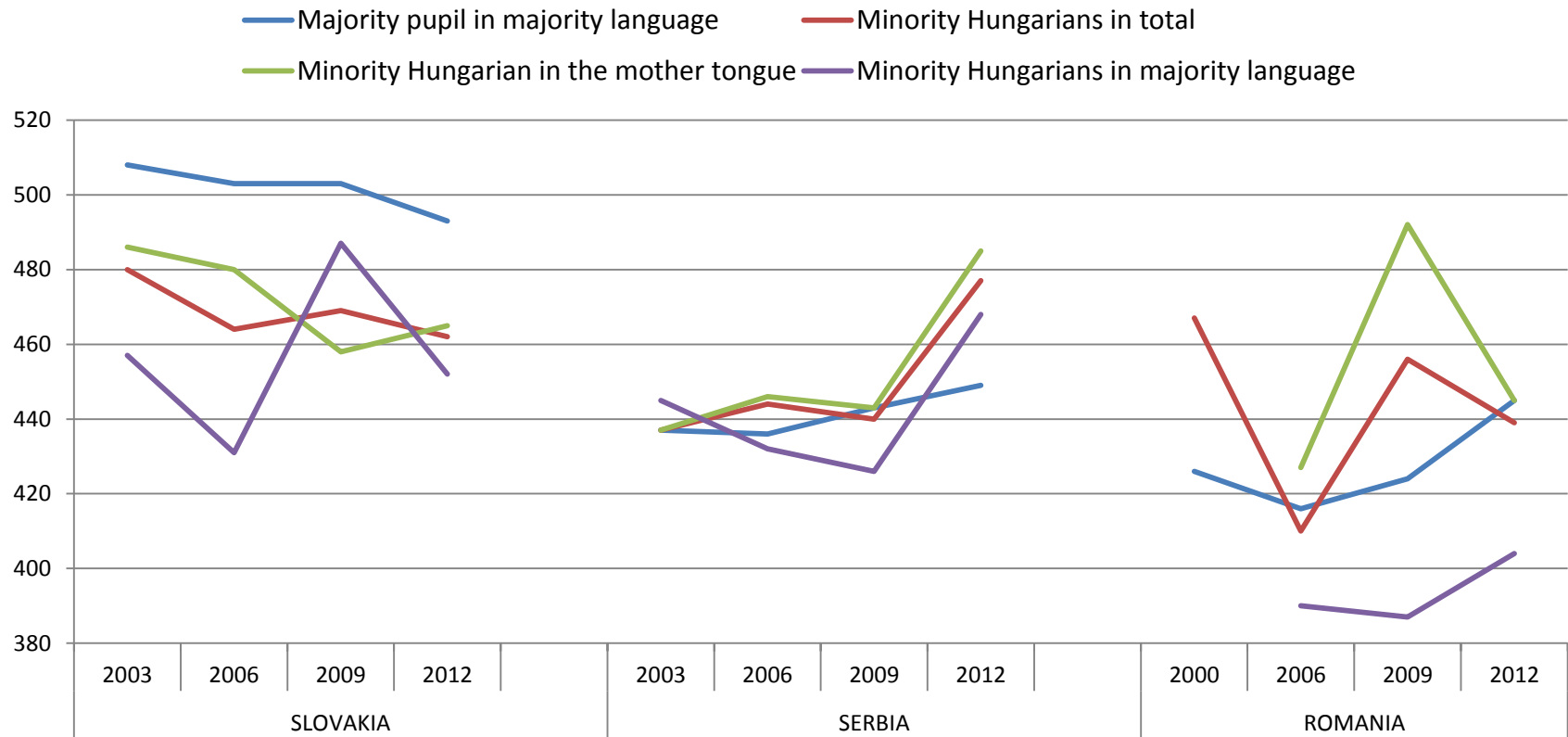
A diákok iskolai teljesítményének alakulása attól függően, hogy anyanyelvükön tanulnak vagy sem.

Szerbia, Románia és Szlovákia esetében elérhető adatok.

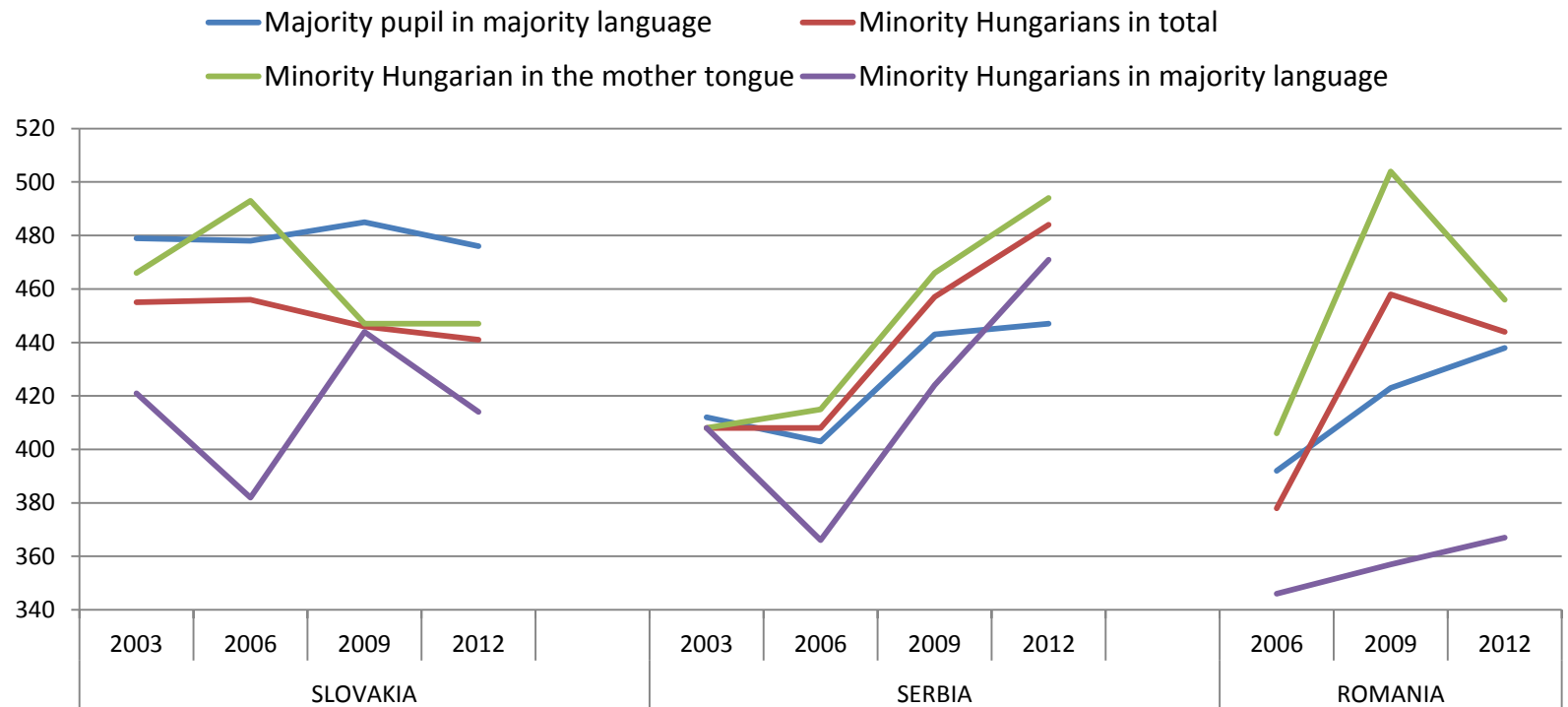
Esettanulmány (2013/14 tanév)

Kárpátaljai magyarok **Ukrajnában** (290 adatközlő)

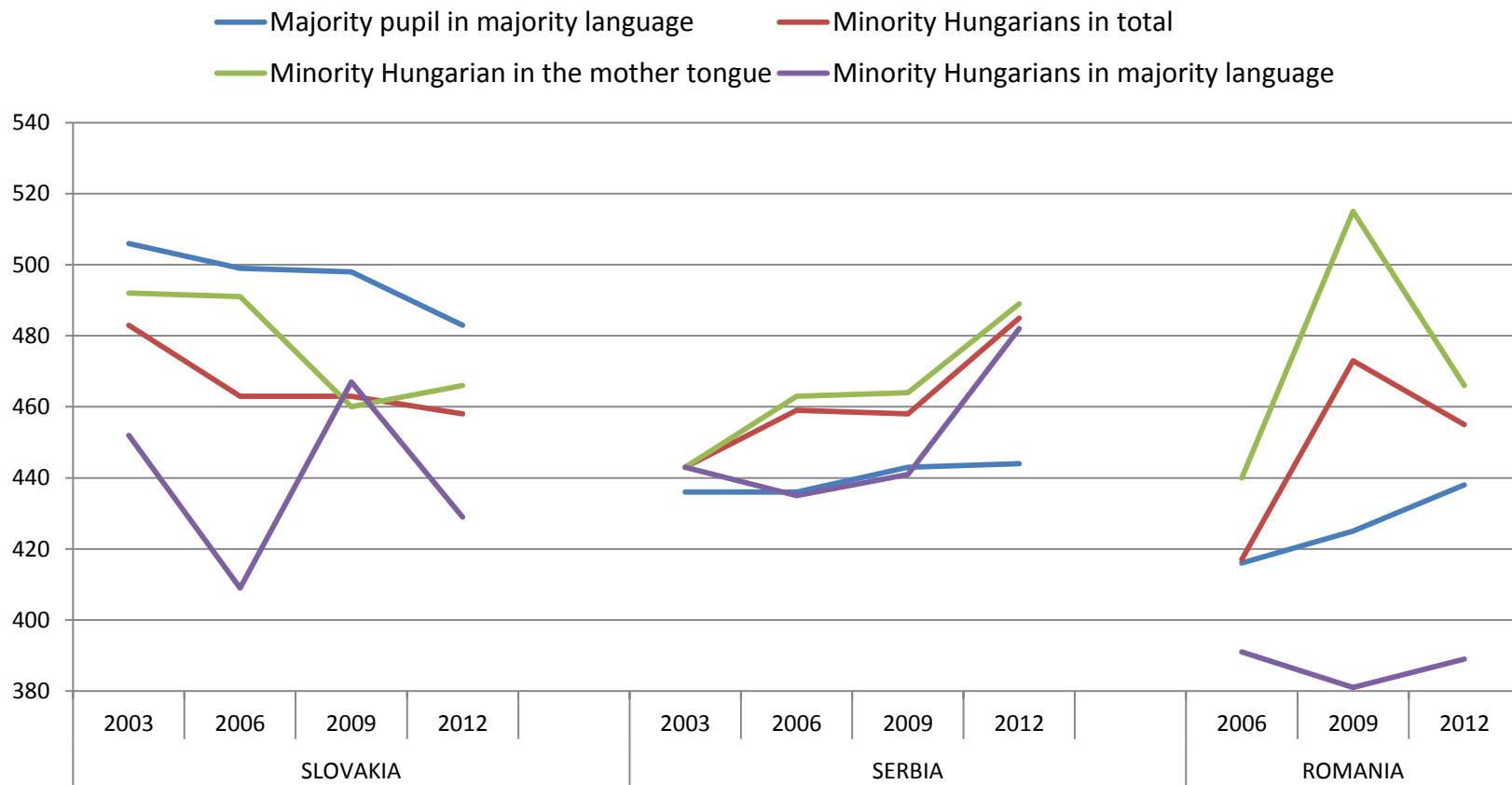
Matematika (PISA 2000-2012)

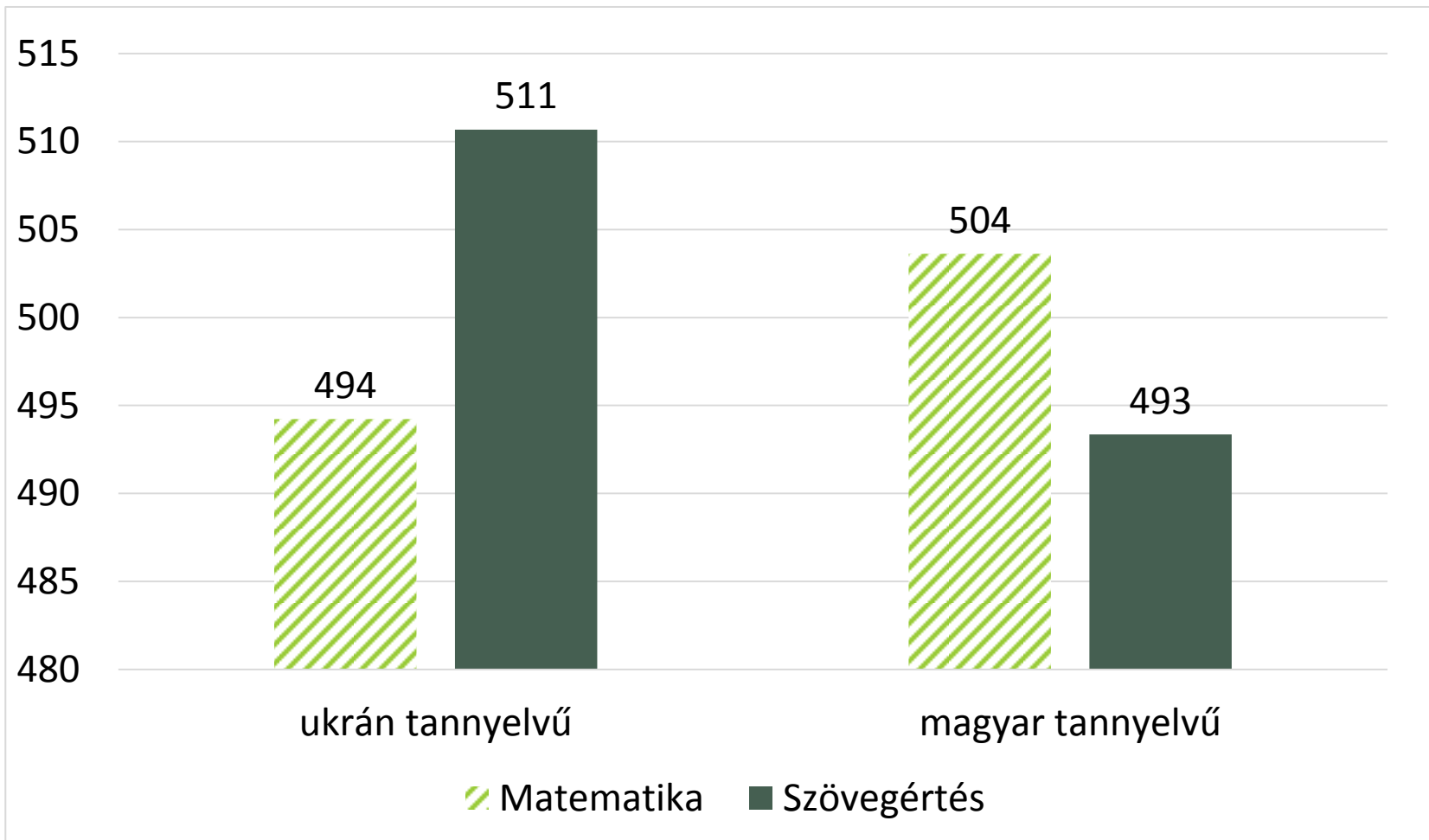

Szövegértés (PISA 2003-2012)

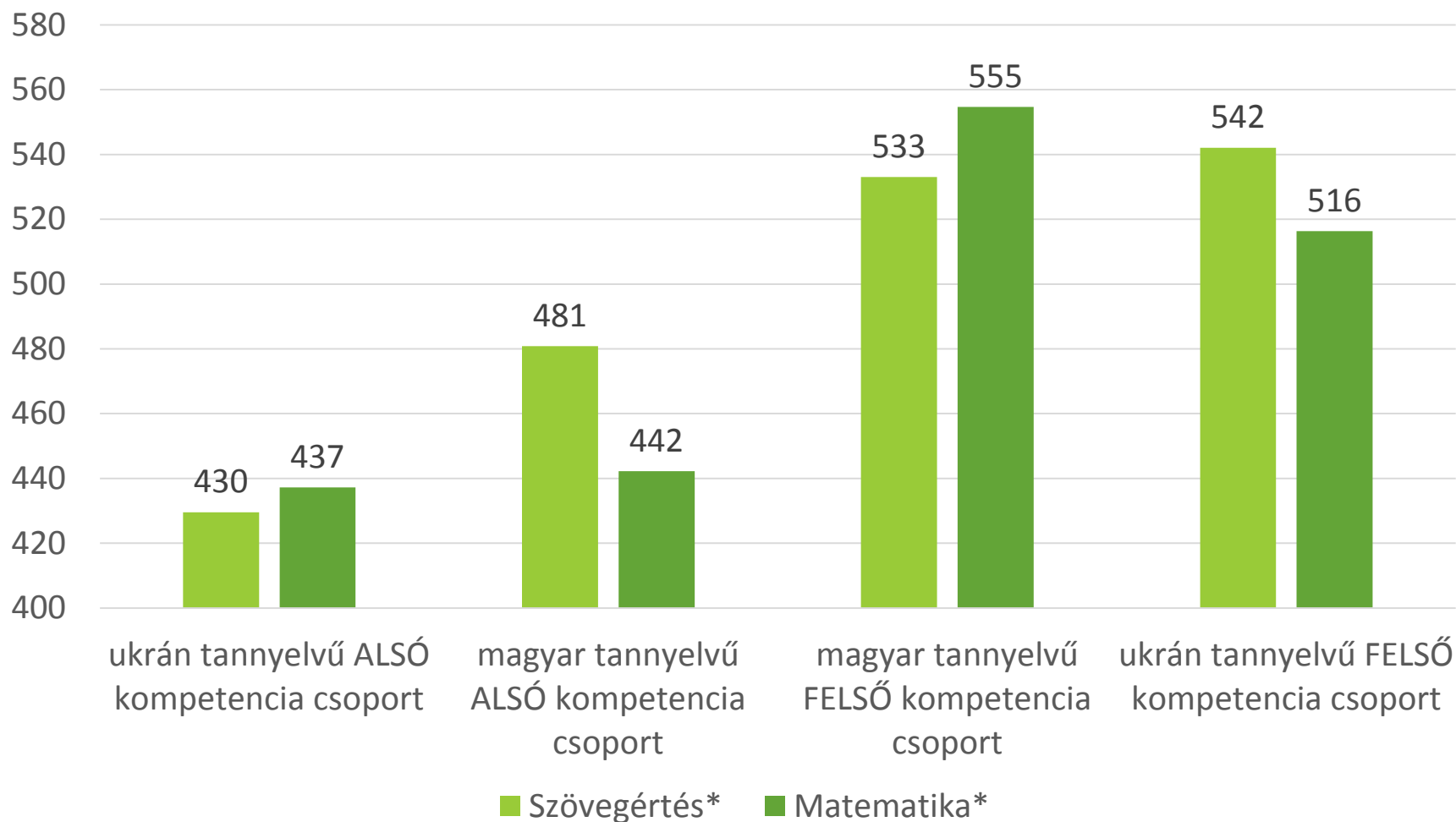

Természettudomány (PISA 2003-2012)

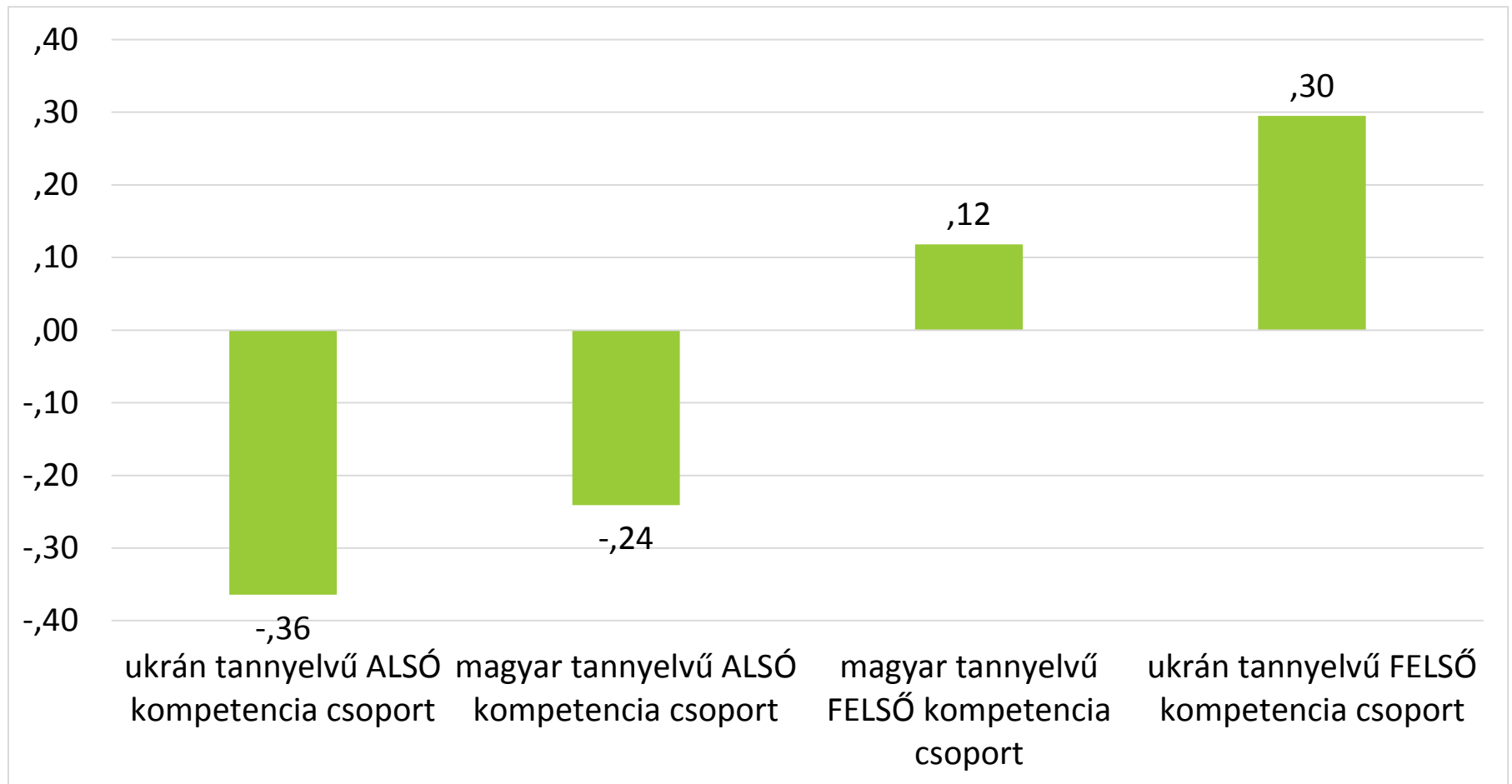

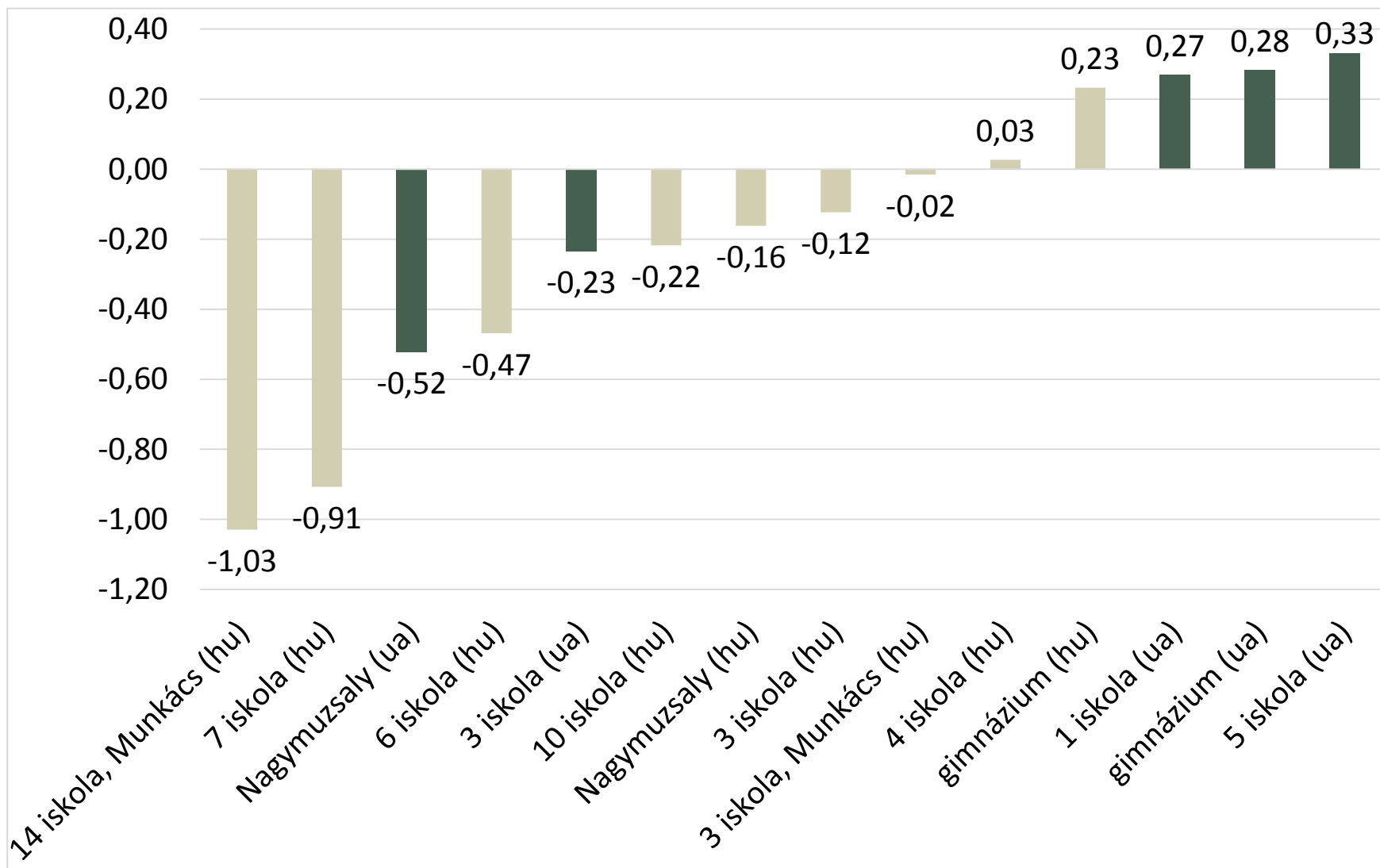
Ukrán és magyar tannyelvű iskolába járó gyerekek képességpontjai

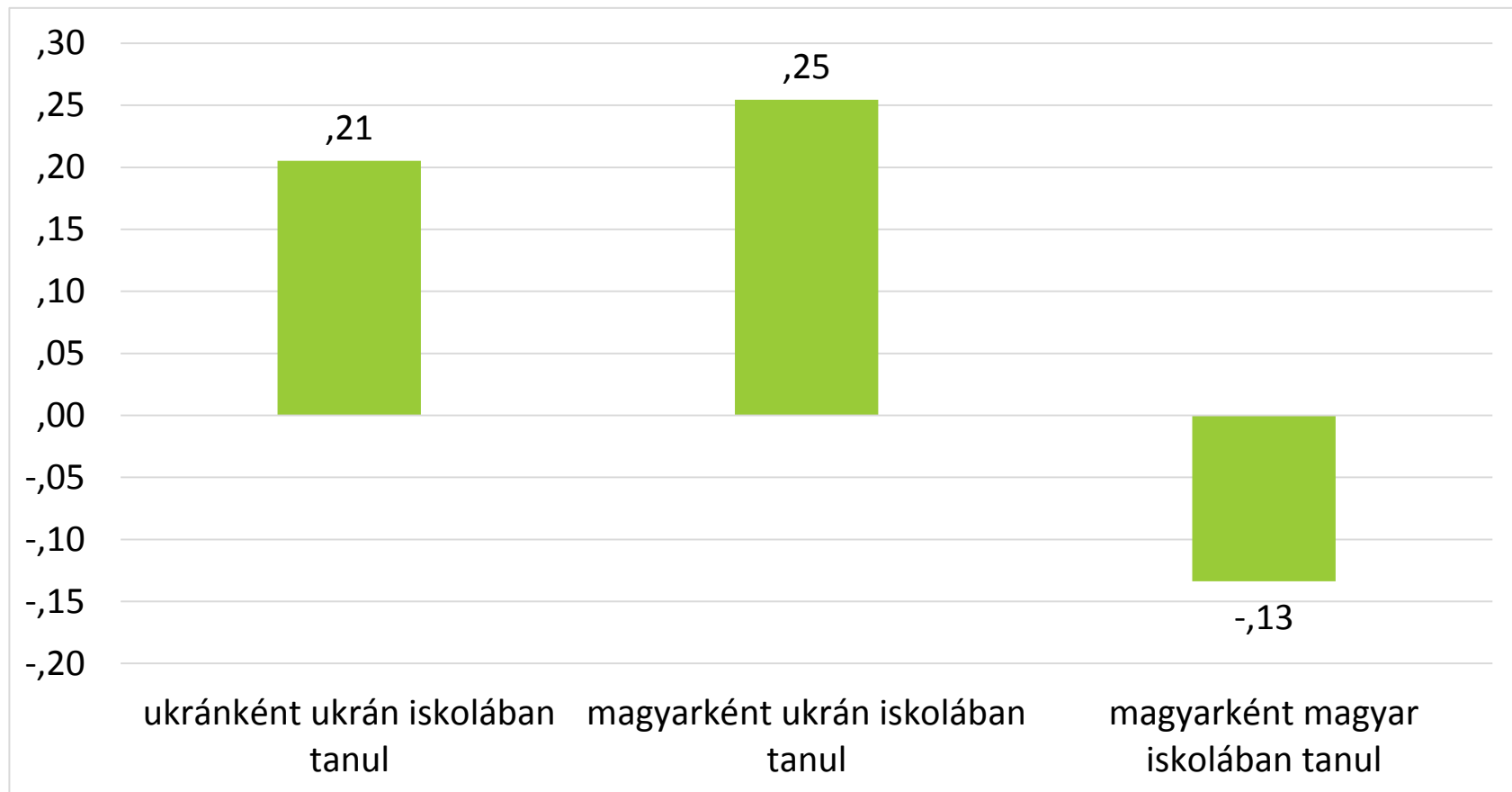
Képességpontok az alsó és a felsőkompetencia-csoportban tannyelv szerint

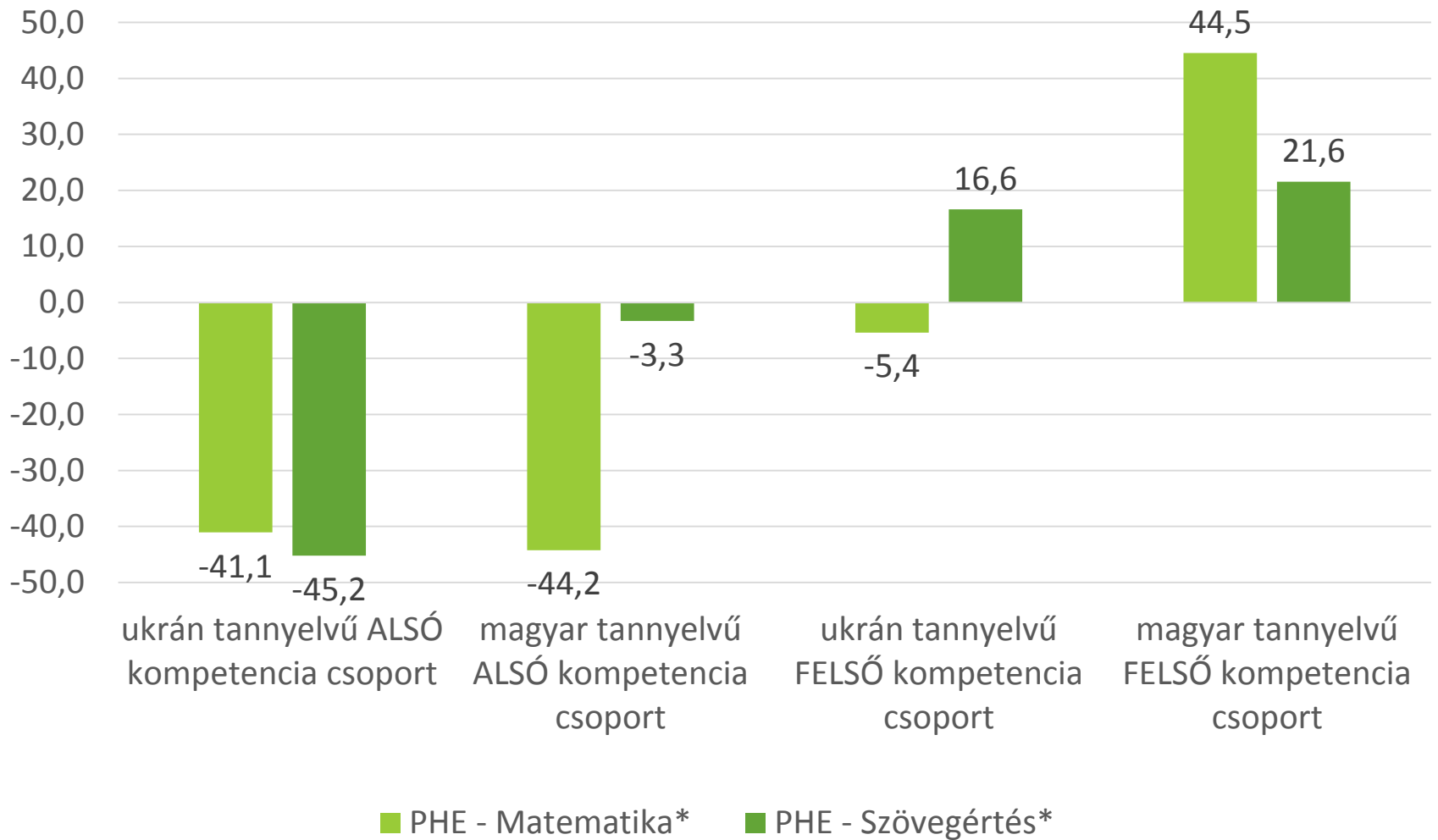
Családiháttér-index (CSHI) kompetencia csoport és tannyelv szerint

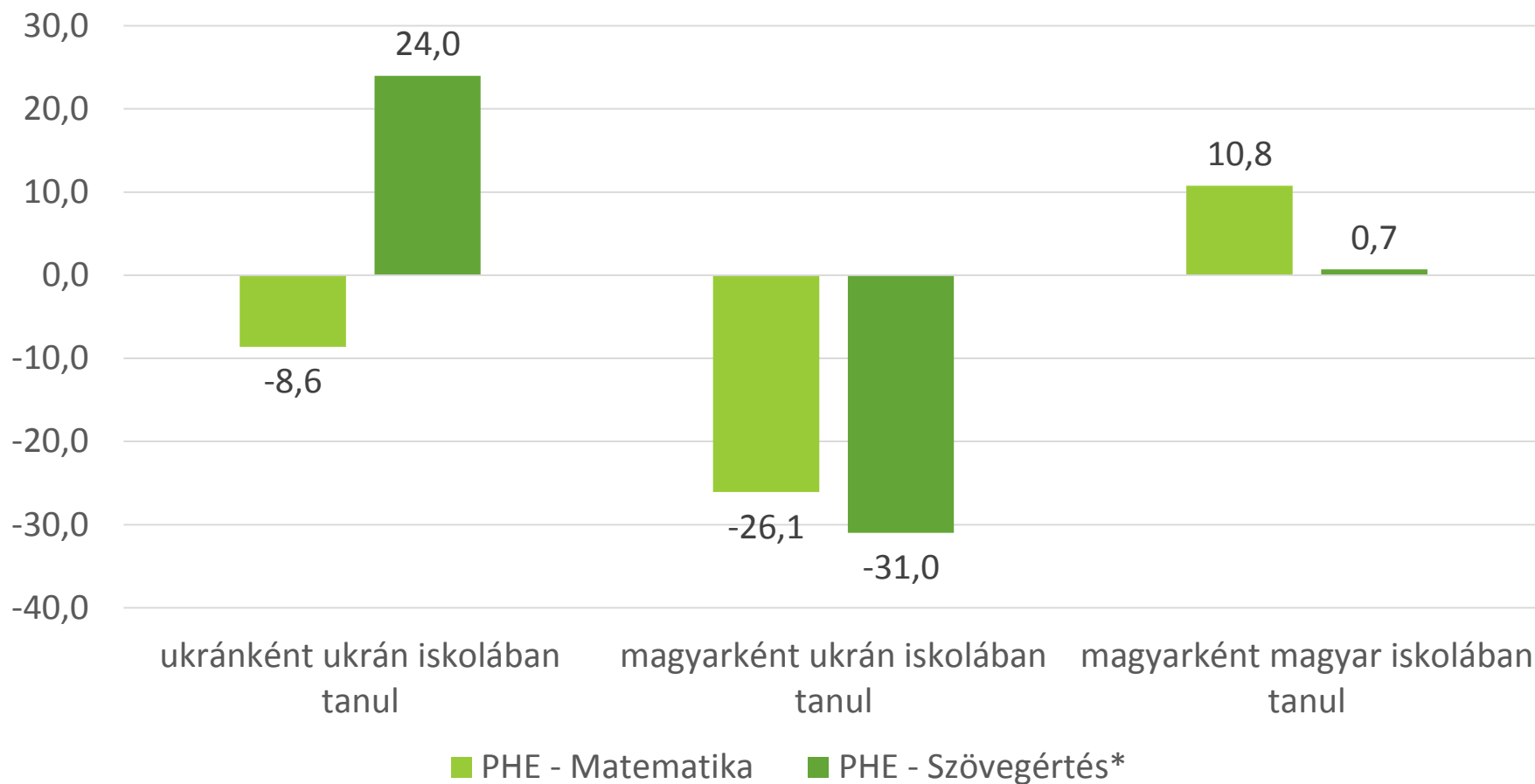
Iskolák közötti különbségek összevont
családi háttér-index (CSHI) alapján

Családháttér-index a tannyelv és az otthon beszélt nyelv szerinti három csoportban

Pedagógiai hozzáadott érték (PHE) kompetencia-csoportok szerint

Pedagógiai hozzáadott érték (PHE) a tannyelv és az otthon beszélt nyelv szerinti három csoportban

KIHÍVÁSOK

- Az iskolák lokalitás és szociális háttér alapján kiütköző heterogenitása leginkább a magyar tannyelvű intézmények körében jellemző, az ukrán iskolák ilyen szempontból homogénebbek.
- Családi háttér (CSHI) szerint igen markáns különbségek a magyar iskolák többségét érinti, azaz gyengébb „hozott anyagból” kell dolgozzanak, mint ukrán tannyelvű társaik.
- Tovább rontja a helyzetet, hogy adataink alapján a magyar gyerekek közül a jobb családi háttérrel rendelkezők választják a többségi képzést.

ÉRTÉKEK

- A magyar iskolák mindkét kompetencia csoportban eredményesebb pedagógiai munkát végeznek, mint ukrán tannyelvű társaik.
- Úgy tűnik az ukrán iskolát választó magyar gyerekek potenciái (akikről tudjuk, hogy CSHI tekintetében a legjobb csoportnak számítanak) kihasználatlanul maradnak, úgy, hogy ugyanezen iskolákban a pedagógiai munka képes hozzátenni az alacsonyabb CSHI-vel rendelkező ukrán gyerekek iskolai teljesítményéhez.
- A többségi nyelvet választó, az államnyelv könnyebb elsajátításában reménykedő szülők számára jelzésértékű lehet az, hogy a **jobb kompetenciákra ítélt gyerekeiket nem tudja ez az oktatási forma kellőképpen fejleszteni.**

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

NPKI | NEMZETPOLITIKAI
KUTATÓINTÉZET

Ferenc Viktória

viktor.ferenc@bgazrt.hu